

Satsrytm hos Saxo.

Olrik-Raeders Saxoedition av år 1931 har som bekant i denna tidskrift blivit ganska skarpt kritiserad av professor Lauritz Weibull¹, så pass skarpt, att styrelsen för det högt ansedda Danske Sprog- og Litteraturselskab känt sig manad att låta en kommitté, fyra man stark, träda i verksamhet i och för belysning av verkets ifrågasatta förträfflighet. Resultatet av den lärda kvartettens förenade tankegångar föreligger sedan i våras i en liten bok², som emellertid, trots ett antal lyckliga detaljreplikor och en polemisk fördomsfrihet av imponerande kaliber, knappast synes ägnad att fördunkla intrycket av kritikens väsentliga berättigande. Åtminstone måste undertecknad, som likväl ej omfattar ens tillnärmelsevis så utpräglad konservativa textkritiska grundsatser som prof. Weibull och fördenskull mer än en gång är förhindrad att biträda hans vindikationer av Parisertryckets läsarter³, finna det av honom anmälda missnöjet med såväl textgestaltningen som apparatus criticus synnerligen välgrundat. Anledningarna därtill äro talrika, betydande

---

¹ Scandia VII, 290 ff.; VIII, 251 ff. Hänvisningarna i det följande avse endast den senare uppsatsen.

² Om den nye Udgave af Saxos Danmarks Historie. Svar til Professor Lauritz Weibull fra Bestyrelsen for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (1936). Citeras: DSL.

³ För säkerhets skull vill jag nämna, att detta gäller fler punkter än de av DSL upptagna och att mitt intryck av editionen till stor del vilar på annat material än det av Weibull framdragna (som utan att vara eller vilja vara tillnärmelsevis uttömmande är synnerligen omfattande, även om, enligt min mening och från min textkritiska ståndpunkt sett, inte alla exemplen valts lika lyckligt).

och påträngande. Själva slutomdömet skulle måhända mången ha formulerat en smula annorlunda; säkert är, att även den mest jovialiske bedömare — nämligen försåvitt han har rimliga krav på vetenskapligt editionsförfarande — på ett eller annat sätt måste ge uttryck åt känslor av desillusion inför denna länge efterlängtade moderna upplaga av en utomordentligt betydande text.

Måhända kan Saxoforskningen ha någon reell vinst av att det pekats på en det omdebatterade verket vidlådande brist, som prof. Weibull ej velat ens snudda vid, nämligen den omständigheten, att där ej tagits hänsyn till den för textkritiken ganska viktiga satsrytmen. De nedanstående anteckningarna åsyfta likväl på intet sätt att vara en grundlig och uttömmande undersökning av hithörande frågor; de vilja knappast mer än ge en vink om gagnet av en sådan undersökning (som förvisso vore en tämligen krävande uppgift, i synnerhet som den medeltida prosarytmiken överhuvud är ett ännu otillräckligt utforskat revir).

Låtom oss då kasta oss in medias res, utan ansats till vidlyftig historik.

Som i någon mån bekant förutsättes här det faktum, att antikens latinska konstprosa, sådan den företrädes av t. ex. Cicero och Seneca, merendels är rytmiskt reglerad, vilket i huvudsak innebär, att satssluten — detta ord taget i vidaste bemärkelse — gestaltas efter vissa rytmiska normer. Denna alltså som ett slags interpunktion tjänstgörande satsrytm är främst grundad på stavelsekvantiteten: vissa kvantitetsserier eftersträvas, andra tolereras, andra åter gälla som förbjudna och undvikas sorgfälligt. Redan i mitten av tredje efterkristliga århundradet, om inte förr, framträda emellertid tecken till en förskjutning av systemet, såtillvida som ordaccenten börjar göra sig mer och mer gällande. Hos historikern Ammianus Marcellinus (omkr. 400) är accenten den dominerande rytmiska faktorn, även om kvantiteten ingalunda helt spelat ut sin roll. Likaså har ganska tidigt en förändring inträtt därigenom, att den ännu hos t. ex. kyrkofadern Tertullianus (omkr. 200) förhållandevis typrika

rytmen förenklats, blivit mindre omväxlande och mera schablonmässig. Senantikens pretiösa stilister utforma sina satslut efter ett ringa fåtal renodlade kadenstyper, med en oändligt minutiös omsorg, som sträcker sig även till de svagaste pauser. Efter Gregorius den store († 604) inträffar det märkliga, att denna rytmiska praxis, som spelat en så betydande roll, tämligen plötsligt blir omodern och så gott som fullständigt försvinner för att först efter fyra sekler uppleva en ungefär lika plötslig renässans; endast på ett fåtal orter (såsom Monte Cassino) synes traditionen under den mellanliggande tidsepoken i någon mån ha levat kvar. Då satsrytmen i elfte århundradet under namn av *cursus* återupplivas vid det påvliga kansliet, där den mer eller mindre strängt iakttages till omkr. mitten av 1400-talet, och därifrån mer och mer sprider sig till samtidens litteratur, befinner den h. o. h. baserad på ordaccenten. Reglerna för denna *cursus*, meddelade av diverse medeltida teoretiker (*dictatores*), äro ytterst enkla. Det anbefalles att avrunda satserna efter vissa schemata, av vilka inte mer än tre spela någon egentlig roll: *cursus velox*, *cursus planus* och *cursus tardus*, vilka alla äro accentuerande ättlingar av de tre redan av Cicero mest omtyckta kvantitetsföljderna. Som regel är klausulen¹ sammansatt av två flerstaviga ord, och med det förra ordets huvudtonbärande stavelse sätter den rytmiska kadensen in; de eventuellt föregående stavelserna äro ej rytmiskt integrerande, varför alltså ett satsslut som t. ex. *iudiciatione deligere* är helt likvärdigt med t. ex. *möre deligere*.

Vid *cursus velox* föregås ett fyrstavigt penultimabetonat ord av ett minst trestavigt med accent på antepenultima. Om man låter ett komma beteckna ordgränsen, blir alltså schemat detta: ~~~, ~~~~. Här några på måfå valda

¹ Jag tror mig utan betänkligheter kunna använda denna ju i annan bemärkelse redan föreliggande 'försvenskning' av lat. *clausula*, den i antiken vanliga termen för rytmiskt satsslut. En vida dristigare och väl på ett dunkelt missförstånd beroende nybildning är det, då i Nordisk Familjebok (2. uppl., 1911) en välrenommerad expert på nysvensk stilistik skriver en artikel om Klausel, vilket ej är svenska utan tyska med fransk accent.

exempel från Saxo (sida och rad hos Olrik-Raeder): 25,17 *coniúgio potirétur*; 65,36 *dulcédine patefécit*; 187,17 *sériem retexéntes*.

Cursus velox överträffas i frekvens av *cursus planus*, vars normalschema är detta: $\sim\sim, \sim\sim\sim$; alltså ett minst tvåstavigt ord med accent på penultima, följt av ett trestavigt med samma accent. Exempel: 86,5 *suffectúros credébam*; 94,40 *indulgére compéllat*; 138,9 *iúga percúrrunt*. Som relativt sällsynt variant förekommer $\sim\sim\sim, \sim\sim$, d. v. s. ett minst trestavigt antepenultimabetonat ord, följt av ett tvåstavigt med penultimatovikt. Exempel: 25,35 *remédio fúit*; 64,26 *praémium esse*; 87,10 *tyránnidis scéptrum*.

Mindre vanlig — såvitt man utan ingående statistik kan döma — än *cursus velox* och *cursus planus* är hos Saxo *cursus tardus*: $\sim\sim, \sim\sim\sim\sim$; alltså ett minst tvåstavigt penultimaaccentuerat ord framför ett fyrstavigt med antepenultimaaccent. Exempel: 128,2 *aliénus exsisteret*; 135,36 *fúne demitteret*; 151,17 *monuménta transscénderet*. Även här förekommer en jämförelsevis sällsynt men rytmiskt (d. v. s. i avseende på accentfördelningen) ekvivalent avart, nämligen $\sim\sim\sim, \sim\sim\sim$; alltså två antepenultimabetonade ord i följd. Exempel: 20,30 *propósitum répetam*; 31,14 *praepónere vétuit*; 53,4 *núbere débeat*.

Som den ambitiöse stilkonstnär han är, har även Saxo i hela sitt omfattande verk vinnlagt sig om att följa samtidens rytmiska regler. För att omedelbart ge en föreställning om hans praktik därvidlag, när den är som mest omsorgsfull, kan det vara lämpligt att anföra ett längre sammanhängande textparti, exempelvis ett par kapitelparagrafer ur sjunde boken, 191,22—192,2. Klausulerna framhävas medelst accenttecken; bokstäverna v, p och t inom parentes ange respektive *cursus velox*, *c. planus* och *c. tardus*.

Quam Alf crebris navigationis laboribus insectári conátus (p), in Blacmannorum forte classem hieme incidit (t). Quo tempore, densatis aquárum coáctibus (t), tanta glaciei moles náves corripuit (t), ut iis nulla

remigandi vis processum strúere potuisset (v). Cumque frigoris diurnitas tutiorem conclusis spondéret incéssum (p), iubet Alf suos concretum pelagi sinum caligatis tentáre vestigiis (t), calceorum lubricitáte depósita (t) glaciale planum firmissimum percursuros (v). Quos Blacmanni succincta pedum agilitate fugae consúlere ráti (p), inita cúm iis púgna (p?), vacillantibus nimirum incessére vestigiis (t), utpote quorum ancipites gradus subiectum plantis lúbricum impellébat (v). Dani vero crustatum algore pelagus passu tutióre perménsi (p), infirmos hostium elisére progréssus (p).

Quibus devictis (p), navigationem in Finniám vértunt (p). Ubi contractiorem forte sinum ingrési (p), missis, qui rerum hábitum explorárent (v), paucis navibus portum occupári cognóscunt (p). Alvilda quippe eadem faucium angustias prior clásse petiverat (t). Quæ cum ignotas eminus puppes adesse conspiceret (t), praepeti remigio velox in eorum defértur occúrsum (p), irrumpere hostem quam opperiri sátius iúdicans (t). Tunc Alf, prohibentibus sociis plures naves paucióribus attentári (v), indígnum respóndit (p), ut Alvildæ quis perferat paucarum puppium obiectu procursus sui stúdia deturbári (v), praefatus parvae rei momento magnorum operum titulos respérgendos non esse (p). Nec parva Danis admirátio fúit (p), unde hostium corporibus talis formae decor tantaque membrorum aptitúdo suppéteret (t).

Det citerade partiet rymmer 14 exempel på cursus planus och 10 på c. tardus; förhållandevis sällsynt är här c. velox, representerad av endast 6 fall. Av de inalles 30 klausulerna är ingen enda gestaltad på ett från cursusreglerna avvikande sätt, likväl med frågetecken för *cum iis pugna*, som endast om man betraktar prepositionsförbindelsen som ett ord (*cúm-iis* i stället för *cum iis*) blir regelrätt; dock måste denna möjlighet för Saxos vidkommande t. v. gälla som tvivelaktig, och f. ö. är det ju alls inte säkert,

att auktorerna ville rytmisera ett så obetydligt satsslut. Där-
emot innebär tredje kadensen från slutet, *respergéndos non*
esse, ingen anomali: i stället för ett tre- eller fyrstavigt slut-
ord finner man hos Saxo likaväl som hos andra rytmiker
ej sällan ett enstavigt, i regel tonlöst (tonsvagt) ord plus
ett två- respektive trestavigt; på samma sätt t. ex. 358,16
pátriae et propinquis, där *et-propinquis* har samma rytmiska
effekt som ett fyrstavigt ord och alltså *cursus velox* före-
ligger. — Det anförda avsnittet ger också en föreställning
om var man har att söka de rytmiska klausulerna. Som
vi se, anträffas dessa även vid satsförkortningar: *insectári*
conátus; *densatis aquárum coáctibus*; etc. Ovan har bibe-
hållits Olrik-Raeders interpunktion, men efter satsförkort-
ningen *calceorum lubricitate depósita* hade bort sättas ett
komma för att markera rytmen; överhuvud borde en Saxo-
utgivare även vid interpunktionen taga hänsyn till *cursus*,
men det är ett vidlyftigt och besvärligt kapitel, som jag av-
står från att gå närmare in på.

Med en så pedantisk stränghet som i det anförda text-
stycket har Saxo emellertid ingalunda alltid tillämpat *cursus*-
reglerna. På varje sida skall man finna flera eller färre
avvikelser, exempelvis 191,6 *exanimem prostravit*; 195,4 *con-*
suetudine duratas esse; 202,27 *afferre soleant*; 207,12 *instruc-*
tus videretur; 210,3 *repagulum animadvertit* — inget av dessa
på måfå gripna satsslut ger någon reguljär kadens. Stun-
dom stöter man på ganska långa partier, där rytmen även
vid starka pauser är påfallande vårdslösad. Att Saxo från
början till slut bemödat sig om att skriva rytmiskt, kan det
ej råda tvivel om; endast framträder denna tendens än mera,
än mindre starkt. A priori kan man nog antaga, att sådana
avsnitt, på vilka författaren eljest nedlagt särskild stilistisk
omsorg, även rytmiskt äro speciellt sorgfälligt utarbetade.
Det är också möjligt, att vissa huvuddelar av verket i *cursus*-
avseende förete olikheter gentemot andra, vilket törhända
skulle kunna visa sig ha någon betydelse för bedömandet av
kronologin; härom kan emellertid endast en inträngande
undersökning ge besked. Likaså skulle kanske ett närmare

studium av de från reglerna avvikande satssluten bekräfta den nära liggande misstanken, att åtminstone ett par av de oftast återkommande anomalierna i själva verket av Saxo betraktats som rytmiska klausuler, om också av sekunda sort. Likväl lämnas detta helt åsido i denna preliminära skiss, som endast tar hänsyn till de tre notoriskt legitima satsslutstyperna.

Till ytterligare övning för den i dessa ting mindre orienterade kan det kanske vara skäl att citera ännu ett sammanhängande prov på Saxos rytmik. Ett i cursushänseende välfilat stycke är 358,10—21.

Huius pactionis obtrectatores amici régis fuére (p). Quippe, qui Magno occidendi Kanutum consilium déderant (t), condicionis hábitum exsecrántes (v), taeter- rima sibi ratione regem consuluisse dicébant (p), sá- tius affirmántes (v), ut ipse rerum súmmam depóneret (t) quam unicum filium et in spem regni procreatum ob leves agrestium minas exsilií deformitáte damnásset (p). Quamobrem oportere Magnum reversionis ius pa- terno potius quam populari arbitrio subiéctum habére (p) citissimoque revocationis beneficio pátriae et propinquis (v), inconsulta plebis malignitáte, restítui (t). His vócbus irritátus (v) Nicolaus, missis, qui Mágnum accérserent (t), abdicatam eius communionem inimica religioni caritáte repétiit (t). Nec pensi duxit cum con- temptu periurii damnatam sanguinis sui praeséntiam amplexári (v). Cuius indulgentiae temeritas procellam Magni discéssu pacátam (p) réditu concitávit (v).

Som första orientering i den saxoniska prosarytmen torde det ovanstående räckta till¹. Låtom oss komma till

¹ Kring antik och medeltida prosarytm har en väldig litteratur vuxit fram. Den intresserade kan hänvisas till bl. a. den korta skissen av A. C. Clark, *The Cursus in Mediæval and Vulgar Latin* (Oxford 1910), där också vidare litteratur citeras. (Författarens antagande av rytm i vulgära texter är dock förfelat).

de praktiska konsekvenserna. Satsrytmens betydelse för textkonstitutionen har den moderna klassiska filologin inte låtit sig undgå. Sedan flera decennier har man i antika texter opererat med detta hjälpmedel, som, använt med takt och urskillning, visat sig som ett sanningskriterium av utomordentligt värde och t. o. m. i viss mån kan sägas ha haft revolutionerande verkningar. Likväl får dess betydelse inte övertaxeras, såsom i den första förtjusningen över det nyupptäckta kriteriet stundom skedde. I händerna på en extremt konservativ eller obalanserat radikal kritiker kan det vara ett riskabelt instrument. Även i texter, där cursusreglerna iakttagas avsevärt mycket strängare än av Saxo, kan rytmen inte fungera som slagruta, med vars hjälp man ofelbart stöter på latent korruptel. Väl kan det stundom synas frestande att i cursusförädlande välmening företaga ett lindrigt textingrepp; men varje sådan operation, även den mest diminutiva, som enbart går ut på att lirka fram en skönljudande kadens, måste principiellt avvisas som ometodisk. På samma sätt är en dokumentariskt betygad läsarts riktighet ej osvikligt garanterad i och med att den är rytmiskt perfekt, då ju den perfekta rytmen stundom kan vara ett verk av en tillfällighet — i vilken latinsk text som helst, exempelvis den senaste Saxoupplagans av J. Olrik författade prolegomena, som förvisso inte kunna misstänkas för några medvetna språkmusikaliska biavsikter¹, kan man här och var finna exempel på den mest sonora cursus. Som någon absolut instans i kritiska spörsmål får alltså satsrytmen icke betraktas; endast i förbund med de gamla välkända synpunkterna — diplomatiska, sakliga, språkliga, etc. — bör den komma till orda, och på detta sätt anlitad medverkar den, enligt vad erfarenheten visat, i. a. till solida resultat.

För konjunkturkritiken har rytmen sin betydelse såtillvida, som en på andra grunder plausibel emendation

---

¹ Självfallet innebär detta inte något klandrande omdöme om Olriks latin, som tvärtom flyter utmärkt lätt och behagligt, fördelaktigt skiljande sig från den något träaktiga latiniteten i så många andra moderna prolegomena.

ytterligare vinner i sannolikhet, om den även ur cursussynpunkt ter sig oantastbar. Några exempel må belysa det.

242,30—31. Quae quidem praeda uti visu iucunda, ita usu *probabilis* exstitit. Efter en rättelse av J. Olrik ändras *probabilis* till *prodigialis*. Därom anmärker Weibull (262), som jag på detta ställe ej kan följa: »Det förra ordet anses inte passa i sammanhanget, då de lockande kostbarheterna blev rånsmännen till förderv genom den trolldom, som bodde i dem. — Trolldomen var vid tillfället rånsmännen ännu obekant. Vad Saxo vill ha sagt är, att bytet var lika ljuvligt att skåda som det föreföll användbart». Det tycks, som om denna tankegång otillräckligt beaktar ordet *exstitit* ('visade sig som'), i vilket näppeligen kan inpressas begreppet av ett sken ('föreföll'). Undertecknad måste därför ge de senaste utgivarna rätt i att texten här är i behov av förbättring. Att den med sin *cursus tardus* (*probabilis exstitit*) är klausultekniskt i ordning, kan givetvis inte göra den tabu. Vad nu beträffar Olriks konjektur, sätter sig en ändring av *-babi-* till *-digia-* tornhögt över all paleografisk sannolikhet och ger dessutom ej något regelrätt satsslut, vilket just i detta synnerligen omsorgsfullt rytmiserade parti är ett ganska elakartat aber. Snarare skulle man kanske med antagande av att sista bokstaven i *usu* absorberat ett *i* med nasalstreck kunna restituera: *usu <in>probabilis exstitit*. Adjektivet ('förkastlig') kan synas en smula blekt i sammanhanget — och jag vill därför inte rekommendera det utan en viss reservation — men åstadkommer med tillsynes minsta möjliga ingrepp en logiskt korrekt mening och bevarar dessutom textkällans legitima *cursus* ograverad.

258,6—7. Mox enim ut hostem *laeserint*, eadem celeritate, qua subeunt, avolant. Att Saxo skulle ha konstruerat temporalt *ut* med konjunktiv, verkar högst osannolikt. Med Gertz ändrar man därför till *laese-*

runt. Ännu säkrare blir rättelsen i kraft av den återställda *cursus planus* (*hóstem laesérunt*).

305,1—3. *Indignum populari, nedum pontifice, excessum, cuius plenam ignominiae sortem omnis aevi derisus pleno cavillationis ludibrio prosequitur*. På förslag av Gertz korrigeras sista ordet till *prosequetur*. Weibull (274) bibehåller Parisertryckets tempus med motiveringen, att omdömet ej är bundet till framtiden. Härtill kan undertecknad tyvärr endast svara, att för min språkkänsla ett presens just här ter sig tämligen onaturligt och suspekt; alltså en subjektiv mening, som prof. Weibull inte behöver hysa mycken respekt för. Då nu den ytterst enkla ändringen — förväxling av *e* och *i* vid verbalformer hör till de trivialaste av handskriftsfel — inte bara innebär en språklig förbättring utan samtidigt också en rytmisk, i det den restituerar en fulländad *cursus velox* (*ludibrio prosequetur*), ökas rättelsens sannolikhetsgrad ytterligare, enligt min mening ända därhän, att man med gott samvete vågar utpeka den som autentisk läsart.

473,9—11. *Nec prius sibi principes spectandi licentiam indulserunt, quam plebem visendi satietas admonuisset*. Det sista ordet ger varken någon draglig mening eller någon reguljär satsrytm. I anslutning till Stephanius ederar man, med strykning av två bokstäver, *amovisset*. Detta är just vad man väntar och bekräftas ytterligare av *cursus velox* (*satietas amovisset*).

Sin största betydelse har emellertid *cursus* för den vindicerande Saxokritiken. Att med en lakonisk hänvisning till rytmisk förträfflighet öppna famnen för ett uppenbart korrupt eller på tillräckliga grunder misstänkt textställe kan, såsom redan antytts, ej komma i fråga. Men vid bedömandet av Parisertryckets läsarter, försåvitt de befinna sig i satslut, bör rytmen vara ett ständigt memento för utgivaren, som har att tänka sig grundligt för, innan han rubbar texten i strid med ett dubbelt vittnesbörd: textkällans i förening

med den regelrätta klausulens. Därvidlag måste besinnas, att en språklig egendomlighet av ett eller annat slag ofta får sin naturliga förklaring just ur satsrytmen, vilken ju i viss mån varit en tvångströja för författaren och stundom haft mer eller mindre grova verkningar på både stil och syntax (något som här ej kan utförligt ådagaläggas men någon gång kommer att framskymta i det följande). — Överhuvud är ju en ganska starkt konservativ inställning tillräddlig till den praktiskt taget enda men med tanke på traditionsförhållandena förvånansvärt goda textkällan, Parisertrycket. Och Saxos grandiosa hedersnamn Grammaticus, som ofta synes ha haft ett suggestivt inflytande på 1931 års text, måste tagas med tillbörlig modifikation.

Att cursus ej beaktats av de äldre Saxoutgivarna, kunna dessa inte rätt gärna klandras för, eftersom man först mot slutet av förra århundradet började veta något om antik och medeltida satsrytm; f. ö. gör dessa utgivares i. a. starkt respektfulla förhållande till textgrundlaget en sådan brist synnerligen lite märkbar. Däremot hade man väntat, att en med största vetenskapliga pretentioner framträdande edition av år 1931 skulle visa sig ha någon kännedom om prosarytmen, vilket emellertid ej tycks vara fallet¹.

I det följande skall under cursuskontroll granskas ett antal i den senaste upplagan anträffbara ändringar och ändringsförslag till Saxotexten. Då det delvis rör sig om konjekturen av M. Cl. Gertz, bör det till förebyggande av miss-

¹ En smula begripligare blir kanske detta förhållande, om man betänker, att ej heller poesins rytm synes vara utgivarnas starkaste sida. I så fall skulle de inte bl. a. ha korrumperat pentameterslutet 118,26 *maius erit* till *mas renuit*, omöjligt hos Saxo, som i sina elegiska disticha (inalles ca: etthundra) följer en rigoröst ovidiansk teknik och säkerligen inte skulle velat vara med om att låta en pentameter klinga ut i ett trestavigt ord. Men för att inte underskatta denna ändring bör man se den i det pikanta blixtljuset av dess proveniens: den härrör från den i filologins annaler herostratiskt ryktbare 1600-talsskämtaren och mystifikatorn Kaspar Barth, vilken påstår sig ha läst något liknande i en honom tillhörig, sedermera uppbrunnen Saxohandskrift (något som även utgivarna enligt prolegomena p. XVI känna sig tveksamma om).

förstånd kanske betonas, att undertecknad i denne lärjunge av Madvig beundrar en kritiker och textförbättrare, som mer än de flesta är dessa namn värd. Just på grund av en sådan rangställning hade det visat inte bara bättre filologiskt omdöme utan också större pietet, om editorerna undertryckt avsevärt mer av vad Gertz skrivit i marginalen till sitt handexemplar. Det är sant, att han givit dem lov att exploatera detta; men med någon erfarenhet från annat håll av denne eminenta kritikers sätt att vara torde man ha rätt att undra, om inte en stor del av hans marginalnotiser till Saxo är att fatta mindre som på blodigt allvar menade emendationer än som ett, reverenter sagt, stilla privatklotter av det slag, som väl de flesta divinatoriskt inriktade filologer unna sig i kanten av sina texter. — Vidare ett ord till förmån för en criticus av helt annan klass, den med der Mut des Irrens rikt utrustade tyske Saxospecialisten C. Knabe, som nedan kommer att spela en mera framskjuten än direkt ärorik roll. För att inte bibringa läsaren det inte fullt korrekta intrycket, att de välmenande¹ infall, Knabe mer ymnigt än någon annan låtit snöa över Saxo — och av vilka utgivarna inte ansett sig böra låta ett gå förlorat! —, undantagslöst äro lika störande, må det ha nämnts, att hans konjekturer på inte så alldeles få ställen verkligen blivit vad konjekturer böra vara men mera sällan äro, nämligen sannolika eller, helst, övertygande förbättringar av korrumperade textställen.

10,4—5. Quamquam Dudo, rerum Aquitanicarum scriptor, Danos a Danais ortos nuncupatósque *recenseat*. Genom Gertz' rättelse till *censeat* spolieras cursus tardus. Ingreppet är att beteckna som onyttigt. Av cursushänsyn använder Saxo mycket ofta sammansatta

---

¹ Ett vid närmare eftertanke endast delvis adekvat ord; det kan tryggt insinueras, att en viss procent av förslagen i kanske de flesta konjekturkolektioner visst inte är så 'välmenande', inte sprungen så mycket ur oegennyttig omsorg om en text och övertygelse om korruptel som ur dunkla behov av att exponera s. a. s. paleografisk fingerfärdighet.

verb, där man kanske snarare skulle vänta enkla, och vice versa. Fler exempel i det följande; jfr också 31,8—9 qui vegetiore iactu pariter in hostem detorti totidem numero vulnera *confixerunt*. Det av Gertz föreslagna *fixerunt* har här en liknande effekt: *cursus velox* upphäves.

85,10—11. Aliis indignatio patens, *aliis maeror*, quibusdam gaudium occultum incesserat. Eftersom *indignatio* och *gaudium* ha epitet, prövar Knabe skäligen, att även *maeror* utstyres med ett sådant. I varje fall kan det inte skyntas någon annan bakgrund för hans fordran på *maeror* (*tacitus*). Konjekturen, som — själfvallet med all rätt — redan avvisats av Weibull (288), slätar ut *cursus planus*.

86,39—40. Me tam iustae vindictae ministrum, tam piaie ultionis aemulum, patricio *suscipite* spiritu, debito prosequimini cultu, benigno refove te contuitu. Parisertryckets *suscipite* ger ju en fullt klar och klanderfri mening. Vad som föranlett Gertz att konjiciera *suscipite*, är inte gott att veta. Emellertid grusar ändringen *cursus tardus*.

220,36—37. Cum adhuc prioris fortunae species animis *oberraret*, femineis parere legibus probrosum rati etc. I stället för *oberraret* föreslår den ene utgivaren, J. Olrik, *obversaretur*. Bägge uttrycken säga exakt detsamma; men det kanske friskare, lite mindre torra av dem har därutöver den betydelsefulla förmånen av att dels vara traderat, dels ge en perfekt *cursus velox*. Det enda den editoriska capricen uträttar, är att förstöra denna.

233,15—17. Hunc ut suis per omnia tractabilem monitis sensit, in res quam maxime factu detestabiles consultantem adduxit atque ad scelera flagitiaque committenda *compellit*. Tydligen på grund av det föregående *adduxit* önskar Knabe *compulit*. Den inte särdeles påfallande tempusväxlingen är här, som så ofta hos Saxo, rytmiskt betingad. Konjekturen utplånar *cursus*

planus. På liknande sätt förhåller det sig t. ex. 237,4 *excoquit frúgem*, där samme Knabe förstör samma cursus medelst ändringen *excoxit*, föranledd endast av att det några rader efteråt kommer ett perfektum. 253,8 stå som satsslut orden *corpóribus ádígit*; det följer på avstånd ett perfektum, och följaktligen skyndar Knabe att rätta till *adegit* och dymedelst fördärva cursus tardus.

264,16—18. Adeo autem studiorum eius mutationem fortuna favorabiliter prosecuta est, ut, sicut ipse neminem, ita nec ipsum quisquam hostiliter *laceraret*. Av någon anledning, vars fastställande måste överlämnas åt DSL:s kommitté, vill Knabe ha det för Saxo karakteristiska *laceraret* — här lika förträffligt som t. ex. 343,15 hostem insultibus *lacerabant* — utbytt mot *laccesseret*. Meningen blir densamma, den stilistiska koloriten något blekare och cursus velox förintad.

314,22—23. Coram omnibus semet gravissima accusatione perstrinxit, acerbum religioni vulnus *influxisse confessus*. Efter *influxisse* vill Gertz ha ett *se* insatt. Mot denna opåkallade fordran protesterar cursus planus. Utelämnandet av den pronominala subjektsackusativens i satsförkortningen accusativus cum infinitivo är en fråga om latinitetens alla epoker välbekant företeelse. Ett annat exempel från Saxo är 418,15—17: orturae vero tempestatis saevitiam absque caelestium monitis humano praesagio *comprehendere nequivisse* neque, quin ea delictorum poenas lueret, dubitare. Också på detta ställe vill Gertz (och även Knabe) ha ett *se* med, efter *comprehendere*. Resultatet blir här lika sorgligt: cursus velox ruineras.

359,20. Secus Iutiae moenia gradum Romano militi *strúxit*. Av Kinch har föreslagits *sustinuit*. Då utgivarna själva med hänvisning till ett ställe hos Valerius Maximus taga avstånd från konjekturen, lönar det sig väl inte mycket att påpeka, att den tillintetgör cursus planus.

361,29—31. Castellum, quod in Roskyldensi suburbio molitus fuerat, impensiore munimento vallavit, invidiam fraterna praelatione conceptam perfidia defec-tiónis *exsatiens*. Här kräver apparaten läsarens upp-märksamhet för det faktum, att den outtröttlige Knabe vill ha *exsatiens* ändrat till det synonyma *satiens*. In-greppet förbättrar inte texten, som ju varken behöver eller kan bli bättre än den är. Men det fördärvar *cur-sus tardus*.

370,4—6. Qua in re antistes Petri Botyldae filiii collegium nactus, auctoritate, quam primam inter *Sialandénses habébat*, in regis eos odium concitat etc. Det *is*, som Sofus Larsen vill ha instuckat mellan *Sialan-denses* och *habebat*, har redan fått sitt eftermäle av Weibull (289); märk för säkerhets skull också, att till-satsen upphäver *cursus planus*.

440,26. Sed rege beneficium spernente, ne quis ei necessaria *venditaret*, edixit. På en rättelse av Knabe beror det *venderet*, som här stirrar läsaren tillmötes ur den tålmodiga apparaten. Bägge orden, *venditaret* och *venderet*, betyda som bekant detsamma. Det icke tra-derade alternativet har en förödande verkan på *cursus planus*.

482,8—9. Hostilis navigii latera citra malum com-munibus róstris *impéllunt*. Av okända skäl önskar Gertz *impetunt*. Det svagare uttrycket förstör *cursus planus*.

De skepnader från den kritiska apparatens skuggvärld, som ovan under satsrytmens kontroll passerat revy, repre-sentera alla den omfattande grupp av s. k. textförbättringar, som utan att ha influerat i texten samvetsgrant inregistrerats nedanför denna. Väl kunna de, för att nu pressa eufemis-mens resurser till det yttersta, synas *tvivlsom*; dock — »selv om (!) Riktigheden af de anførte Konjekturner er tvivlsom, borger alene 'konjekturemakarnas' Navne for, at de foreslaede Textrettelser ikke er af saa ringe Beskaffenhed, som Professor

Weibull anslaar dem til»¹. Med hjälp av denna hypotes kan man lätt föreställa sig den ännu mycket mindre ringa beskaffenheten av dem, som erhållit en ännu förnämligare placering, d. v. s. i själva texten, från vilken de fått undantränga Parisertryckets läsarter. Låt oss på samma sätt som förut granska en del av dessa senare förbättringar.

105,6—8. Tandem Grep, hoc nomen participan-
tium maximus, ut diffusum libidinis motum certa spē-

¹ Så DSL (81) om de av Weibull (288 ff.) anförda stickproven (av vilka ett par äro identiska med de ovan berörda). Visst inte alltid men alldeles för ofta äro dessa föregivna förbättringar antingen motsatsen, alltså försämringar, eller också likgiltiga exempel på hur Saxo också kunnat skriva, om han velat. Detta om deras art. Vad beträffar deras verkningar, står DSL (78) med sina ord om vissa andra varianter till tjänst med en träffsäker karakteristik: »til Gêne for den kyndige Læser, og for den ukyndige til Vildledning». Varför har då all denna dystra barlast så kärleksfullt släpats med? Enligt DSL (83) beror det på en princip, och »Princippet hviler paa Erkendelsen af den tekstkritiske og texthistoriske Betydning af en saadan Meddelelse». Detta, som ju — särskilt med tanke på de anförda smakproven — inte låter särdeles lättfattligt, bör förmodligen ses mot bakgrunden av ett säkerligen inte så illa menat men av DSL (85) tydligen sine grano salis uppfattat uttalande av en tysk kritiker, enligt vilken »enhver Konjektur ægger til Modsigelse, hvilket i alle Tilfælde vil virke fremmende paa Forstaaelsen af det paageldende Textsted». Borde man inte i så fall, allvarligt talat, med berätt mod fundera ut så mycket konjekturalt nonsens som möjligt för att bli motsagd av någon annan och på detta sant ödmjuka sätt lämna sin tribut till en riktigt förinnerligad textförståelse? Det kunde inte förtänkas, om någon här med skygg lekmannavördnad undrade: men är då latinet ett så svårt språk? Nej, ett fullt så svårt språk är latinet inte. Tag vilken som helst av senaste Saxoupplagans många flagrant självsvåldiga konjekturer, förslagsvis Olriks ovan (216) berörda *obversaretur*: hur skall man föreställa sig detta reformförslags »textkritiske og texthistoriske Betydning»? Att det »ægger til Modsigelse», vore det visserligen orättvist att bestrida, så komplett överflödigt och rytmiskt skadegörande som det är; men i vilken mån denna motsägelse bidrager till en fördjupad förståelse av det lättfattliga ordet *oberraret*, torde det vålla även en förstärkt kommitté ett visst huvudbry att framställa hypoteser om. (Då bland svarsskriftens auktorer nämnes även Saxoordbokens författare, prof. F. Blatt, bör det kanske antydvas, att denne kompetente, modernt skolade filolog inte gärna kan miss-tänkas för någon fullt allvarlig sympati för kommitténs principiella synpunkter på konjekturalkritiken).

cie systeret, errabundae Veneris portum in germanae regis amore petere ausus exstitit. På förslag av J. Olrik transformerades *specie* ('skönhet', 'gestalt'), ett Saxos älsklingsord, till *sponte*. Ingreppet synes ju vara av förhållandevis blygsamt omfång men räcker för att korrumpdera tre goda ting: logik, latin och rytm (*cur-sus tardus*).

106,13—14. Asserere coepit Frothonem laeva tamquam dextra *utentem* nandi dimicandique promptissimam habere peritiam. Den i anslutning till Gertz företagna ändringen av *utentem* till *uti, item* har med all rätt redan avvisats av Weibull (260). Den blir inte mera tilltalande därigenom, att den upphäver *cur-sus planus*.

109,9—10. Excipit illum Oddo, cui tunc temporis apud Danos maxima piraticae deferebatur auctoritas, vir *máigicae* dóctus, ita ut etc. Med Knabe inskjutes efter *magicae* ordet *artis*; alternativt föreslår J. Olrik insättandet av *rei* på samma plats. Förfarandet, som synes bottna i obekantskap med den föreliggande, även från antikt latin bekanta ellipsen, förstör *cur-sus planus*.

116,38—117,2. At ille exhibitā pelle crepidas creat, quas abietino gummi interfusus mixtim arénis *obliniens*, quo firmitus vestigia ponerent, suis suorumque pedibus adaptavit. Med en rättelse, som märkvärdigt nog här-rör från Stephanius, den grundlärde Saxoutgivaren av 1644, ändras *obliniens* till *oblinens*. Det med *oblinere* synonyma *oblinire* är jämförelsevis sällsynt men belagt ända sedan silverlatinet och här stött av den genom normaliseringen förstörda *cur-sus tardus*.

231,34—232,2. Quo (sc. incendio) látius *fúso*, quidam, ebrietatis stupore discusso, immissis equis deprehensos periculi insequuntur auctores. Mot *latius fuso* kan ingen giltig anmärkning riktas, men med Knabe omvandlas det till *latius diffuso*. Varför? Därför att Saxos favoritförfattare Valerius Maximus på ett ställe (vilket inte ens som hos Saxo rör sig om en

brand) har kombinerat komparativen av adverbet *late* med perfektparticipet av verbet *diffundere*: praef. 1 quae apud alios *latius diffusa* sunt. Difficile est satiram non scribere, men f. t. intresserar det oss endast, att ingreppet fördärvar cursus planus.

252,39—253,2. Qui (sc. serpentes) iuvenem modo caudae voluminibus quatere, modo pertinaci vomitu ac veneno conspuere *decertabant*. Någon tvingande anledning att med insättandet av *certabant*, det enkla verbet i stället för det sammansatta, göra Knabe till viljes, synes inte förefinnas, i synnerhet som cursus velox inlägger ett energiskt veto.

260,18—20. Comprehensum Daxon catenarumque poena coercitum apud Utgarthiam *custodiae relegavit*. Efter den finala dativen *custodiae* tillsättes på Knabes yrkande den i Parisertrycket obefintliga prepositionen *causa*. Sedan denna kraftåtgärd vidtagits, är meningen helt oförändrad, grammatiken något banaliserad och, som extra bekräftelse, cursus velox slagen i spillror. Och anledningen till åtgörandet? Som vi nyss sett ett exempel på — fler i det följande! —, ha 1931 års Saxoeditorer en viss lekfull benägenhet att då och då använda Valerius Maximus som textkälla till omväxling med Parisertrycket. Nu har man på ett par ställen hos denne hittat frasen *custodiae causa relegare*. Alltså —.

260,23—25. Magnus Rutenis iniectus est rubor ulterius adversus eum saeviendi regem, quem ne iniuriarum quidem acerbitate ad infligendam captivis mortem impellere *potuerunt*. Med Gertz ändrar man till *potuerant*, under hänvisning till Val. Max. 1,1,15 iniectus est rubor ulterius adversus eam saeviendi gentem, quae ne iniuriarum quidem acerbitate ab eorum cultu absterreri *potuerat*. Givetvis hade även Saxo kunnat sätta pluskvamperfektum — det hade t. o. m. varit naturligare —, men då hade han inte uppnått något rytmiskt satsslut (cursus velox). På alldeles samma sätt förkla-

ras valet av perfektum i relativsatser flerstädes, t. ex. 408,27—28: *spreti monitus poenas vapulando luere, pulsatiue dedere fugam, quam sóspites abnuérunt*. Även här insättes emellertid på förslag av Gertz pluskvamperfektum (*abnuerant*), och även här kommer ändringen *cursus velox*' förödelse åstad.

262,31—32. *Neque oculos a publico plausu ad privatam maestitiam fléxit*. Med Knabe korrigeras *flexit* till *deflexit*. Motivering: Val. Max. 5,10,1 *neque vultum a publica religione ad privatum dolorem deflexit*¹.

¹ För de med järnflit framgrävda parallelställen från Saxos antika lektyr, som massvis sammanställts i en särskild apparat, måste man delvis vara den senaste upplagan tacksam. Men endast delvis. Väl ofta ger kollektionen läsarens förstånd anledning att stå stilla, såsom då Verg. Aen. 1,41 *unius ob noxam et furias Aiacis Oilei* utpekas som mönster för 55,21—22 *imperii tentare nefas furiisque citatum | coniugis aeternam pepulit praetendere noxam*. Eller också narrar den honom in i en stämning av en inför Saxo opassande munterhet, t. ex. då 77,6 *quam* (= naturen) *qui negligit* föres tillbaka på Cic. in Cat. 3,27 *quam* (= samvetet) *qui neglegunt*; dessa lösräckta ord — två relativa pronomina plus en form av verbet *neglegere* — tyckas vara det enda bevis på Saxos Cicerolektyr, man lyckats framdraga. Vad är det för mening med att som 'källan' för en fraseologisk trivialitet som t. ex. 95,22 *ut par erat* angiva just Val. Max. 2,7,6 *sicut par est?* (Denna parallel hade så när gått förlorad, men Addenda et corrigenda ha lyckats rädda klenoden). Det kan inte hjälpas, att denna omfattande specialapparat, trots eller kanske snarare på grund av den kärlek, som tydligen nedlagts på den, ideligen väcker större undran än beundran och i sin helhet ter sig som ett, *venia verbis*, utan filologisk takt och blick för det relevanta hopkommet sammelsurium. Saken hade likväl varit skäligen oförarglig, om man inte gång efter annan på det mest oberäkneliga sätt tillåtit sig att slå kritiskt mynt av dessa paralleler, om vilkas indirekta traditionsvärde utgivarna i likhet med Knabe synas göra sig fantastiska föreställningar. Vad skall man säga om t. ex. behandlingen av 449,39—40 *sedendi loco susceptus*, där sista ordet med trankilt förakt för paleografiska möjligheter omvandlas till det synonyma *receptus* för att bringas i finare harmoni med Val. Max. 2,5,2 *sedendi loco recipetur?* Ett ännu mer vältaligt fall är kanske 278,24 *in maiestatis fastigio*: här insätter man helt sonika det — såsom f. ö. redan anmärkts av Weibull (263) — komplett överflödiga epitetet *altissimo* med hänvisning till Val. Max. 3,4,1; själv har Saxo exakt samma vändning, *in maiestatis fastigio*, 285,26, men här har man inte prövat skäligen (eller inte gittat) sticka in epitetet. O. s. v.; som redan av dessa prov framgår, är

Det ligger något i Weibulls utlåtande (262): »Med lika rätt som *flexit* till *deflexit* bör *oculos* rättas till *vultum*, *plausu* till *religione*, *maestitiam* till *dolorem*». Om Saxo föredrog det enkla verbet framför det sammansatta, så hade det sina speciella skäl: efter *maestitiam* gav endast *flexit* en regelrätt satsrytm (*cursus planus*). Genom ändringen raseras den.

276,12—14. Enimvero, quod clandestinis môtibus *téxerant*, apertius exsecuti, continuo regem eum publica acclamatione decernunt. Med Gertz och Knabe ändras här till *texuerant*, och därmed ha vi till angenäm omväxling stött på en konjektur, som därutöver synes som en förbättring. Till ablativen *motibus* tycks *texuerant* obestridligen passa bättre än det intetsägande *téxerant*. Obegripligt är emellertid detta ju ingalunda, och alltså torde det kunna ifrågasättas, om inte rättelsen korrigerar Saxo själv — i synnerhet som den utplånar *cursus tardus*. I varje fall får inte den föreliggande pleonasmen (*clandestinis* — *téxerant*) spelas ut till Parisertryckets nackdel, snarare tvärtom, eftersom latinet faktiskt har en viss förkärlek för en dylik fyllighet vid verb med betydelsen 'dölja'; Gertz, som själv utgivit Senecas dialoger, hade ur den texten kunnat erinra sig bl. a. 10,4,4 quantum *occultarum sollicitudinum tegerent*.

284,33—285,1. Amplissimum patrimonium necessariis templorum usibus erogavit cellasque . . . locupletes effecit, adeo ut excellentissimae totius Iütiae civitates, quidquid paene praediorum possident, a religiosa eius donatione perceperint. Den på grundval av Compendium Saxonis företagna rättelsen till *ecclesiae* har redan behandlats av Weibull (263). Om Parisertryckets *civitates* skulle behöva något särskilt stöd, har det ett utmärkt sådant i den genom ändringen spolierade *cursus velox*.

---

ett editionsförfarande av denna särklass på god väg att svinga sig upp i rymder, som synas svåra att definiera men i varje fall näppeligen äro vare sig textkritikens eller överhuvud vetenskapens.

361,5—6. Eidem myoparonem ingresso veluti quandam elabendi semitam securis periculorum ánimis *exstruebant*. På förslag av Knabe utbytes *exstruebant* mot *struebant*, vilket vållar *cursus velox*' ruin. Det rytmiskt betingade valet mellan enkla och sammansatta verb ha vi förut sett flera exempel på. Med *exstruebant*, som har en ganska vid användningssfär, kan jämföras bl. a. 143,36 *extracto ponte*; dock skall man ingalunda vänta att finna exemplet i texten: här insättes med samme Knabe *instructo*¹.

381,34—35. Filius Suerconis Ioannes, ut *plúrium* strénuus, ita *párum* facétus, irrisorio carmine fugam eius proeliaque retexuit. Fastän J. Olrik, som Weibull (269) anmärker, i sin danska Saxotolkning har klart för sig betydelsen av *facetus* ('hövisk'), låter editionen på Knabes förslag *plurimum* och *parum* byta plats, så att texten kommer att lyda: ut *parum* strenuus, ita *plurimum* facetus. Ur rytmens synpunkt har man haft en mer än vanlig otur: ingreppet slår i en smäll sönder två klausuler, först *cursus tardus* (*plúrium strénuus*), sedan *cursus planus* (*párum facétus*).

410,14—16. Itaque si animos suorum, non numerum metiri velit, plus fiduciae ex eorum paucitate quam metus ex hostium multitudine concipiendum *fuisse*. På förslag av J. Olrik korrigeras *fuisse* till *fore*, väl på

¹ Vilket i viss mån erinrar om ett par fall, som sprida ett särskilt klart sken över 1931 års Saxokritik. 473,2 ger Parisertrycket denna text: ut illud (= simulacrum) *eiicerent*, imperabant; med Knabe korrigerar den senaste editionen till *egererent*. Om man nu år 1931 inte hade hört talas om det även från antikens latin ganska välbekanta bruket av *eiicere* = *efferre*, *egerere*, hade man väl, kan det tyckas, bort begagna tillfället att lära sig det ett par sidor efteråt, 475, 39—40 *super ea* (= simulacra!), cum a Karentinis *eiicerentur*, sublimis consistere voluit. Men man är inte mycket böjd att gå i skola hos Saxo: även på det senare stället insättes med Knabe och knusende ro samma genomgripande omstöpning, *egererentur*. Det är lätt att förstå Weibull och svårt att ens terminologiskt reservera sig, när han på ett ställe (290) med bastantaste ord fastnaglar »det tillfälliga och sjaskiga som vilar över upplagan i dess helhet».

grund av det föregående *velit*. Åtgärden får närmast betecknas som en yttring av pedanteri, är renons på även rent paleografisk tjuskraft och fördärvar till yttermera visso *cursus planus*.

423,14—17. *Pandenda igitur vela eamque navigationis aequalitatem habendam esse, ut naves volucritate praestantes, complicata velorum parte, tardiores opperirentur et quas celeritate praecurrerent, societatis iure consequi debeant.* Tydligt på grund av de föregående imperfektformerna rättas med J. Olrik till *deberent*, och så skulle det tämligen säkert ha hetat hos Cicero. Men mellan Cicero och Saxo ligger, något som år 1931 stundom synes ha förbisetts, ett dussin sekler. Undertecknad har inte haft tillfälle att läsa mig nog grundligt in i Saxotexten för att ha till hands en fullt exakt parallel till den just här föreliggande tempusväxlingen men är övertygad om att normaliseringen, som spolierar *cursus tardus*, lägger en alldeles för skolmästerlig måttstock på Saxos — det är mitt livliga intryck av den senaste editionen — helt otillräckligt undersökta syntax. I brist på bättre må jämföras 540,9—11: *respondet Absalon de se dubium non esse, quin utiles, si nosset, monitus Kanuto libenter fuerit porrecturus, a quo ita Caesaris amicitiam expeti velit, ut propriae eius maiestatis decus incólume servarétur.* Här är Gertz alldeles för rigorös, då han konjicierar *servetur*, vilket ödelägger *cursus velox*.

496,34—37. *Bellum a se Danis temere parari protestatus est, qui pacis patriaeque caritate flagrantibus propulsandae magis quam irrogandae iniuriae gratia adversum insolentissimos servos taeterrimosque latrones Mártem indúcant.* Med den sällsamma motiveringen¹, att Saxo aldrig förbinder verbet *inducere* med prepositionen *adversum*, utbytes *inducant* mot *induant*. Det

¹ Jfr J. Olrik, *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie*, 1930, s. 248.

är väl knappast utgivarnas allvarliga mening, att texten inte kan reda sig utan denna från Knabe härrörande ändring; men den är ju så lätt. Dess väsentliga effekt synes vara utplånandet av *cursus planus*.

Som man ser, hade konjunkturkritiken, denna så rikt facetterade vetenskap, kanske kunnat undgå diverse små bidrag till sitt visserligen redan förut något tvivelaktiga renommé, om museumsinspektör J. Olrik och dr. phil. H. Raeder kommit att lägga märke till att den av dem ederade märklige författaren skriver rytmiskt normerad prosa. Nu tyder i stället åtskilligt på en viss aningslöshet därvidlag. Att de ovan meddelade exemplen på redan (eller: även) av *cursus* obarmhärtigt vederlagda konjekturer, vare sig de placerats i eller under texten, skulle kunna avsevärt utökas, må den intresserade själv övertyga sig om genom en granskning av *apparatus criticus*. Här slutar jag alltså dessa i varje avseende mera som antydning och påstöt menade notiser, icke utan den förhoppningen, att Saxoforskningen i fortsättningen skall ägna tillbörlig uppmärksamhet åt ett värdefullt kritiskt hjälpmedel, vars beaktande skulle kunnat bidra till att förläna den edition, som av professor Lauritz Weibull och DSL:s kommitté bedömts på så frapperande olika sätt, en mera strikt vetenskaplig fysionomi¹.

---

¹ När kommittén å sid. 86 efter en sista suggestiv trumvirvel drager sig tillbaka från sitt värv, tvekar den inte att instämna läsaren »til Vidne», vilket kan synas obetänksamt men kanske förklaras av att man inte vänder sig till någon initierad läsare. Måhända hade det även med tanke på ett lekmanapublikum varit välbetänkt, om man någonstades inflickat ett medgivande av att editionen trots all förträfflighet kanske ändå kan vara behäftad med sina små brister. Nu föreligger på ingen punkt ett sådant medgivande. (Om detta berättigar till den tillsynes logiskt riktiga konklusionen, att DSL ännu inte börjat gnagas av vissa misstankar mot sin upplaga, må lämnas därhän). Såvida man inte som ett slags peccavi bör fatta en brådska antydning (45), »at der er Ændringer i vor Udgave, som kan diskuteres» (eufemismen spärrad av DSL); emellertid skyndar man sig att neutralisera även denna så zephyriskt blida självkritik genom att omedelbart beteckna ett sådant aber som »saare ringe», beroende på att 1) Parisertryckets läsarter »uden *Undtagelse*» tillhandahållas på samma sida som rättel-

serna. (Onekligen en för en kritisk apparat förtjänstfull öppenhet; alle Achtung! D. v. s. om denna så högtidligt kursiverade försäkran vore trovärdig. Men åtminstone 205,17 trycker man utan någon som helst anteckning i apparaten denna säregna pherecrateiska vers: nil *figmenti* verebar. I Aarb. f. nord. Oldkynd. o. Hist. 1930, s. 187, gör J. Olrik den lakoniska anmärkningen, att P. Maas efter verkets tryckning »af metriske Hensyn» föreslagit *figmenta*. Av metriskä skäl? Ej heller efter upplagans tryckning ana alltså utgivarna, att alla äldre editioner inklusive Parisertrycket ge: *figmenta*). »Dertil kommer» 2), att Saxolexikonets författare är »mere konservativt indstillet end Udgiverne», varigenom läsaren vinner »en yderligere Betyggelse overfor Textkonjekturene. Større Kontrol synes det ikke vel muligt at kunne opnaa». Som man märker, lanceras här ett helt nytt editionssystem, baserat på ett slags dubbelt bokhålleri av största psykologiska intresse: två radikala textgestaltare (band I) i förbund med en konservativ lexikograf (det presumptiva band II); mellan dessas textuppfattning skall den driftige läsaren själv få välja och vackla. I tidens fullbordan, förstås; ännu har ordboken med sitt första häfte bara kommit till *d*, och den som just nu behöver läsa — och citera — Saxo har alltså ringa möjlighet att konstatera det nya systemets fördelar och behag.

Bertil Axelsson.